

Prædiken af Morten Munch

1. s. i fasten, 17. feb. 2013

Tekst: Matt 4,1-11

ØRKENSLAGET MELLEM SANDHED OG LØGN

Djævelen – gentleman

I dag hører vi om Jesu konfrontation med *det* onde og *den* onde.

Hvis vi forestiller os djævelen som en mørk skikkelse med klør, horn og hale og måske rødglødende øjne, lægger vi noget ind i beretningen som på ingen måde er til stede.

Forestillinger om djævelen med dyriske træk som horn og hale finder vi først i 1100-tallet; en forestilling der udvikles i højmiddelalderens kalkmalerier.

Sidenhen har djævelen i vores moderne verden fået en gennemgribende ansigtsløftning, så han enten er nærmest ikke-eksisterende eller for det meste optræder mere usynligt (hvis vi lige ser bort fra udsendelser som 'Åndernes magt' og den slags undtagelser).

Jeg er for tiden ved at læse den russiske forfatter Boris Pasternaks roman "Dr. Zivago", der udspiller sig under den russiske revolution og de efterfølgende borgerkrige og politiske udrensninger. Hvad der er foregået i de sibiriske skove og andre steder er så umenneskeligt, at vi må ty til ord som dæmonisk og diabolisk i et forsøg på at beskrive og forklare tingene. - For nu at tage et andet eks. end det klassiske med nazismen. - Også fra moderne tid kender vi ondskaben i dets mest bestialske udgaver, uden nogen som helst form for camouflering. Det kan vi hurtigt blive enige om at tage afstand fra.

Det er ikke her fristelserne ligger i det almindelige dagligdags liv.

Det onde kommer som oftest til os i en ganske fornuftig og harmløs skikkelse. Som en lysets engel, som er *bibelens* beskrivelse af djævelens fortryllende og besnærende udseende (ordet Lucifer = lysets engel) – meget langt fra middelalderens billedlige gengivelser.

Den onde er som en ulv i fåreklæder – netop herved opstår en reel fristelse; vanskeligheden i at skelne, hvad der er hvad; tvetydigheden.

Sådan møder Jesus også ondskaben: Den kommer til ham fordækt, snedigt, nærmest humant.

Den engelske poet William Blake (slutningen af 1700-tallet) siger: The Devil is not a man, he is a gentleman (ordspillet går ikke helt på dansk; djævelen er ikke et menneske, han er en gentleman.)

Og han kommer som en sådan i det mest sårbare øjeblik.

Brød-fristelsen

”Kære ven, du er jo ved at gå til af sult her i ørkenen efter 40 dage uden mad; du har udmattet dig selv til det ekstreme for at indvie dig til Gud; så har du også fortjent en lille belønning; hvad kan der være galt ved at gøre et par sten til brød; så vil du også lige få afprøvet om de ord, du mente at høre ved din dåb (at du er Guds søn), er sande.”

Jesus svarede: ”Mennesket lever ikke af brød alene, men af hvert ord, der udgår af Guds mund.” - Dvs. det materielle skal ikke være det styrende i tilværelsen.

Vi er lige begyndt på fastetiden op til påske. Den kristne fastes pointe er at fordybe sig i Guds væsen og det ord, der udgår fra hans mund. Som en understøttelse af denne fordybelse sætter fasten en parentes om det materielle i en givet periode.

Denne pointe, som over 40 dage har nedfældet sig stadig dybere i Jesu personlighed, vil fristeren i et splitsekund tage fra ham.

Det har en vis lighed med beretningen om tvillingerne Esau og Jakob fra Gamle Testamente, hvor Esau kommer udmattet hjem og ser den lækre røde ret, som Jakob har tilberedt. "Giv mig noget af det røde, jeg er ved at dø af sult", siger Esau. "Fint, men kun hvis jeg til gengæld får din førstefødselsret", siger Jakob (den førstefødtes ret til familiearven og farens velsignelse). Esau solgte ud af det mest dyrebare, farens velsignelse.

Den første fristelse består i at ofre menneskelige og åndelige værdier på materialismens alter.

Det materielle er skabt af Gud, det er fint og godt og nødvendigt, men hvor løber det let af med os, gennem de små fordrejninger og dets evne til at skubbe Gud og mennesket i baggrunden.

Jesus udførte senere et brødunder, ja antagelig to af slagsen, da han mættede de sultne skarer i ørkenen. Men han gjorde det ikke med henblik på sine egne behov, men for at mætte de sultne skarer. Magt forpligter. Og magt forblænder.

Jesu guddommelige magt var reserveret helt og fuldt til andres bedste. Den mindste afvigelse på det punkt ville undergrave Jesu budskab og messianske tjeneste.

Genvejen til messias

Fristeren giver ikke så let op. Han sætter ind fra en ny vinkel.

Eftersom Jesus havde afværget den første fristelse ved at citere de hellige skrifter: Mennesket lever ikke af brød alene, men af hvert ord der udgår af Guds mund – så citerer fristeren nu et af ordene fra Guds mund: Der står skrevet (Sl 91): At englene skal bære dig på hænder, du skal ikke støde din fod.

"Kære ven, hvorfor ikke bevise for mennesker her fra starten af, at du er Guds søn ved at kaste dig ned her fra tempeltinden, hvor den religiøse magtelite holder til. Når de ser, at du på mirakuløs vis overlever styrtet, vil de straks erkende, at du er messias – og du kan gå lige til din gudgivne opgave uden modstand fra ypperstepræsterne,

farisæerne og de skriftkloge, uden lidelse og kors. Jeg vil bare hjælpe dig til at blive messias i en fart. Og du tvivler vel ikke på Guds løfter?"

Vi er her gået fra den materielle til den religiøse fristelse, der gentog sig gang på gang i Jesu virke, når de åndelige ledere kom og bad om et tegn på, at han var messias. Jesus sagde konsekvent *ja* til at møde menneskelig nød, men var også konsekvent *afvisende* i forhold til at udføre mirakler på andres diktat eller for at imponere og opnå privilegier. Han forsøgte altid at afdæmpe og nedtone folks reaktion.

Jesus svarer igen med et citat fra Det gamle Testamente: Du skal ikke udæske Herren, din Gud. - Dvs. du skal ikke unødigt friste eller teste Gud, eftersom Gud ikke er en automat, vi kan trække gevinster ud af efter forgodtbefindende. - Gud ønsker en kærlighedsrelation til sine skabninger, og vejen til en sådan relation i tro, håb og kærlighed er en helt anden, end det stuntnummer djævelen foreslår.

Jesus lod sig senere styrte ned, ikke fra en tempeltinde, men fra korsdøden og ned i dødsriget, ned i ødelæggelse og intethed – og her blev han grebet af Guds arme og oprejst på den tredje dag.

Det er det tegn, vi har fået: korset og opstandelsen – et tegn der viser os Guds kærlighed, kalder på troen og føder håbet i verden.

Magtens bæger

Fristeren kommer for tredje gang. Han viser Jesus al verdens riger, med en bemærkning om, at "hvis du tilbeder mig, vil jeg give dig alt dette."

Først nu er det, at Jesus kalder fristeren ved navn ved at sige: "Vig bort, satan". Satan betyder modstander.

Om det først er her, i opfordringen til en direkte tilbedelse af den onde i magtens skikkelse, at Jesus genkender djævelen for, hvem han er, ved jeg ikke. Det afgørende er, at Jesus gennem hele forløbet (og i hele sit liv i øvrigt) siger nej til alle former for afvigelse fra Guds vej.

Denne sidste fristelse har sin forankring i magt. Jesus ved, at han er kaldet til at være konge, men han ved også, at hans rige ikke er af denne verden. Han er ikke kommet for at drikke af magtens, men af lidelsens bæger. Evangeliernes beretning om Jesus ender med, at Jesus får al magt i himlen og på jorden. Men vejen til hans herredømme er igen en anden end den, der foreslås.

Som Jesus selv siger det et sted: Jeg er ikke kommet for at lade mig tjene, men for selv at tjene og give mit liv som løsesum for mange.

Den engelske digter John Milton, der skrev *Paradise Lost* (1600-tallet), citerer djævelen for at sige: "Det er bedre at regere i helvede end at tjene i himlen." Citatet viser et sammenstød mellem to riger, to paradigmer, to måder at tænke og leve på.

Det ondes natur er at bruge andre mennesker til egen fordel. Relationer blive instrumentale. Andre reduceres til redskaber for egen fremgang efter parolen: Brug og smid væk.

Her er vi inde ved roden af menneskets fald væk fra Guds væsen og vilje, som vi hørte om i den første læsning om de første mennesker i paradiset: Dette at ville sig selv frem for andre. Det er på den vej, vi mister paradiset (*Paradise Lost*) og fremmedgøres for Guds natur og vor egen sande natur, som skabt i Guds billede: kærligheden.

Jesu fristelse i ørkenen ved starten af hans tjeneste er en forprøve på den store prøve i påsken, der ventede tre år fremme i horisonten.

Forsagelsen

I Dantes 'Guddommelige komedie' (ca. 1300-tallet) har djævelen tre hoveder, som en parodi på treenigheden. Det fortæller os, at ondskab formår ikke at skabe noget selvstændigt; det er en fordrejning af Guds gode gaver. - I det lys kan vi forstå kirkefaderen Augustins ord om, at det onde ikke er noget i sig selv, men er *mangel* på godhed, og teologen Karl Barths ord om, at det onde kommer af 'intetheden'. Det er ikke en

del af Guds oprindelige skabelse, men kommer, når vi vender os fra Gud til tomheden.

Det er den tomhed, vi frasiger os i indledningen til trosbekendelsen, i det vi kalder forsagelsen (og som ikke må forstås som en del af trosbekendelsen) – at frasige sig det onde er ikke at lukke øjnene for det, men at se det i øjnene, kalde det ved navn og kæmpe imod det.

Kampen foregår gennem det, der følger: Gennem bekendelsen til Guds væsen som Faderen, Sønnen og Ånden.

Syndefaldet spejlvendes – mennesket rejses op i Kristus

Kampen mod det onde er i kristendommen ikke menneskets egen sag, selv om vi står midt i kampen hver eneste dag.

Man har alle dage i kirken forstået Jesu fristelse i ørkenen, ikke kun som et forbillede for os i kampen om sand menneskelighed, men også som en stedfortrædende kamp - noget Guds søn foretager på menneskehedens vegne.

Hvor den første adam faldt (adam betyder menneske), der stod den anden adam, Kristus, som det nye menneske.

Syndefaldet spejlvendes i dagens evangelium. I Jesu sejr genrejses mennesket og ondskaben falder; løgneren og egoismen afsløres for det, det er og detroniseres.

I Hebræerbrevet beskrives Jesus som en, der har været fristet i alle ting, dog uden synd. I troen på ham er vi indesluttet i hans sejr, dækket af hans renhed, tilgivet og accepteret – og også sendt ud i kampen for kærlighed og sandhed imod det lave – uanset om det møder os med horn på eller som gentleman. Kampen foregår i de politisk-sociale forhold i samfundet og i de allernærmeste relationer, i de store udviklingslinier i historien og i hvert eneste nærværende øjeblik.

Evangeliet i dag er, at vi i Kristus er rejst op, også når vi falder. Amen.